

"Soldaten, mijn lot zal het uwe zijn"

25 mei 1940. Leopold verlaat het kasteel van Wijnendale, na een gesprek met zijn vier resterende ministers. Hij wil bij de troepen blijven.
KOS

Bedrukte gezichten bij Belgische soldaten, nadat ze hebben vernomen dat het leger de wapens neerlegt.
Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis

Na een moeilijke veldtocht en een laatste bloedige veldslag aan de Leie, capituleert het Belgisch leger op de ochtend van 28 mei. Zijn soldaten hebben "de grenzen van de weerstand" bereikt, vindt koning Leopold. Hij weigert zijn ministers te volgen naar Frankrijk en blijft in België.

TEKST: ERWIN VERHOEVEN
FOTOREDACTIE: BART LEYE

20 mei 1940. Het Belgisch leger heeft zich in tien dagen tijd twee keer moeten terugtrekken. Eerst van het Albertkanaal naar het centrum van het land. Dan op een lijn die de Schelde volgt tot Gent en verder langs het kanaal Gent-Terneuzen. Veel manschappen en materieel zijn verloren gegaan.

Terwijl de Belgen amper bekomen zijn van de lange marsen, vallen de Duitsers aan. Ten noorden van Oudenaarde, bij Kwatrecht, langs

het kanaal Gent-Terneuzen in Zelzate en Terdonk. Ze stuiten op felle weerstand en raken er nergens door. Als de Belgen terrein moeten prijsgeven, wordt dat snel heroverd. Hoewel de helft van de artilleriemunitie is achtergebleven in de depots aan de KW-lijn, schieten de Belgische kanonnen nog behoorlijk raak. Op twee plaatsen staken de Duitsers hun pogingen omdat de verliezen te zwaar oplopen. Het is in de Britse sector van het front - ten zuiden van Oudenaarde - dat de Duitsers de Schelde wél kunnen over steken.

Breuk in Wijnendale

Die doorbraak komt op 21 mei ter sprake in Ieper. De Franse, Britse en Belgische legertop houden daar een conferentie. De nieuwe Franse opperbevelhebber, generaal Weygand, wil dat het Belgisch leger zich opnieuw terugtrekt, naar de IJzer deze keer. Het manoeuvre moet de Britten toelaten een uitval naar het zuiden te doen. Generaal Van Overstraeten, militair raadgever van koning Leopold, verzet zich. Zo'n derde terugtocht kan ons leger niet meer aan. De Belgen zullen vechten op hun huidige posities.

De vier in België gebleven ministers zien dat zo niet. Premier Pierlot en co. verdenken de koning en zijn raadgever ervan dat ze het Belgisch leger fysiek willen scheiden van de Britten en de Fransen. Dat aanslepende conflict escaleert in de dagen nadien. Op 25 mei zal het tijdens een laatste bijeenkomst op het kasteel van Wijnendale, bij Torhout, tot een definitieve breuk komen. Leopold geeft zijn ministers daar te kennen dat hij hen niet volgt en bij zijn soldaten blijft.

Op de conferentie van Ieper worden ook de maatregelen besproken om de doorbraak van de

Duitsers ten zuiden van Oudenaarde op te vangen. Ten zuiden van Gent trekken de Belgen zich terug op de Leie. Ze nemen de Britse sector over tot Menen. De stad Gent valt in zeer merkwaardige omstandigheden: omdat de burgers er niet willen dat ze verdedigd wordt, zetten ze de soldaten aan zich over te geven. Om het risico niet te lopen vanuit het Nederlandse Zeeland omsingeld te worden, moet ook het kanaal Gent-Terneuzen - waar de Duitsers niet over geraakt zijn - opgegeven worden. Op 24 mei staat het Belgisch leger van Menen tot Deinze aan de Leie en vandaar noordwaarts langs het Afleidingskanaal van de Leie. Een totaal geïmproviseerde stelling. Maar hier zal, met de rug tegen de zee, wat rest van ons leger slag leveren. Een zeer bloedige slag. Het is tijdens deze laatste dagen van de Achttiendaagse Veldtocht dat aan beide zijden de meeste doden en gewonden vallen. Aan Belgische kant alleen al sneuvelen minstens 2.500 soldaten.

Laatste steunbetuiging

Koning Leopold steekt zijn troepen op 25 mei een laatste keer een hart onder de riem. "Het is het moment om de troepen te laten weten dat ik hen niet zal verlaten", zegt hij aan zijn nog zeer strijdvaardige militaire raadgever, Raoul Van Overstraeten. Die schrijft de tekst van de proclamatie.

"Soldaten,

de grote slag die ons te wachten stond, is begonnen. Hij zal hard zijn. We zullen hem voeren met al onze krachten en met een uiterste inspanning. Deze slag wordt geleverd op het grondgebied waarop we in 1914 zegevierend aan de overweldigende weerstand hebben geboden.

Soldaten, België verwacht van u

dat gij uw vaandel eer zult aandoen.

Officieren, soldaten, wat er ook moge gebeuren, mijn lot zal het uwe zijn. Ik vraag van allen vastberadenheid, tucht en vertrouwen. Onze zaak is rechtvaardig en rein. De Voorzienigheid zal ons helpen.

Leve België!

Leopold.

Te Velde, 25 mei 1940."

De woorden van de koning missen hun impact niet. Tussen Kortrijk en Menen en aan het Schipdonkkanaal worden de eerste vijandelijke aanvallers opgevangen en teruggedreven. De Duitsers kijken op van het hardnekkig Belgisch verzet. Al valt er één geval van massale overgave te noteren: van de Vlaamse 4de Infanteriedivisie geeft de helft zich zonder slag of stoot over in de buurt van Deinze. De Duitsers vorderen zo richting Vinkt. Ze drijven krijgsgevangenen als een levend schild voor zich uit. Maar ze botsen op de 1ste divisie Ardeense Jagers. Twee dagen lang wijken die niet. De Duitse verliezen bij Vinkt zijn groot: 170 soldaten, waarvan 11 officieren, sneuvelen. Op 27 mei wreken de Duitsers zich op de burgerbevolking en krijgsgevangenen Jagers.

Diezelfde dag stuikt het Belgisch front op verscheidene plaatsen in elkaar. Er wordt nu gevochten in Passendale, Ardoeie, Roeselare, Zonnebeke, Tielt en Ursel. Meer dan drie miljoen Belgen - soldaten, vluchtelingen en lokale inwoners - zitten klem in een kleine halve cirkel, met de rug tegen de zee. De levensomstandigheden gaan er drastisch achteruit. De Duitse Luftwaffe bombardeert genadeloos. Van een Britse uitbraak richting zuiden is geen sprake meer. De Britten zijn begonnen hun aftocht via Duinkerke te organiseren.

"Hopeloze situatie"

Het Groot Hoofdkwartier verwittigt Britten en Fransen dat ons leger in "een hopeloze situatie" zit en dat "de grenzen van de weerstand" bereikt zijn. Koning Leopold beslist de strijd te staken. Kort na de middag licht hij generaal Van Overstraeten in. Zijn militaire raadgever is het niet met hem eens. Van Overstraeten hoopt nog op een 'deus ex machina' zoals in 1914, toen een deel van de IJzervlakte onder water werd gezet. Hij ziet met stijgend ongenoegen de defaitistische invloed van de socialist Hendrik De Man op de koning. De Man gedraagt zich "hoe langer hoe meer als een eerste minister".

Onder-stafchef generaal Derousseaux wordt 's avonds naar de Duitse linies gestuurd om te informeren naar de modaliteiten van een staakt-het-vuren. Bij zijn terugkeer wordt de auto van Derousseaux beschoten door Belgische soldaten. De man die de witte vlag draagt, verliest een vinger. Op 28 mei om vier uur 's ochtends legt het Belgisch leger onvoorwaardelijk de wapens neer. Alleen het volkomen van de buitenwereld afgesloten fort van Tancremont, bij Luik, vecht nog een dag door.

Voor ons land begint een bezetting die meer dan vier jaar zal duren. Op 22 juni staakt ook Frankrijk de strijd.